

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Circulaire interventies Economie	TELEFOONNUMMER	+31643246463
DATUM	31-01-2023	E-MAILADRES	greg.bruininkx@provincie- utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-852987353-28629	DOMEIN/OPGAVE	SLO
VAN	Greg Bruininkx	TEAM	ECO
NUMMER PS	PS2022BEM	PORTEFEUILLEHOUDER	Strijk
BIJLAGEN	1. Verkenning Ketenregisseur 2. Nulmeting Circulaire Bedrijvigheid Regio Utrecht		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

Er zijn in 2022 twee onderzoeken uitgevoerd die betrekking hebben op het thema circulariteit bij ondernemers. Het gaat om het onderzoek 'Verkenning Ketenregisseur' en de rapportage 'Nulmeting Circulaire Bedrijvigheid Regio Utrecht'. Aanleiding om deze brief te sturen is enerzijds de toezegging door gedeputeerde Strijk om de Verkenning Ketenregisseur met Provinciale Staten te delen. Anderzijds bleek er behoefte vanuit Provinciale Staten om het rapport Nulmeting Circulaire Bedrijvigheid Regio Utrecht te ontvangen. De nulmeting biedt aanvullende inzichten in relatie tot de nieuw opgenomen effectindicator in de begroting onder programma 8 Economie, waarbij het *aantal bedrijven met circulaire activiteiten* in beeld wordt gebracht.

Inleiding:

De afgelopen periode is een tweetal onderzoeken in het kader van de circulaire economie afgerond. Ten eerste de Verkenning Ketenregisseur. In relatie tot dit onderzoek heeft gedeputeerde Strijk tijdens de behandeling van de Evaluatie en Actualisatie Uitvoeringsagenda Circulaire Samenleving 2021-2023 in de commissie Bestuur Economie en Middelen (22 juni jl.), toegezegd de verkenning toe te sturen als deze was afgerond. Omdat het onderzoek voortkomt uit een directe behoefte van de Provinciale Staten, is er gekozen om Provinciale Staten eerst te informeren voordat verder wordt gaan. Na het informeren van Provinciale Staten is het plan om in 2023 in gesprek te gaan met het relevante circulaire netwerk voor opvolging van deze verkenning. In Q2 leidt dit tot een voorstel voor opvolging passend bij de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek. De tweede aanleiding is dat met de behandeling van de Begroting 2023, Provinciale Staten hebben gevraagd naar de nieuw opgenomen effectindicator bij Economie om het *aantal bedrijven met circulaire activiteiten* te volgen. Provinciale Staten hebben vervolgens gevraagd om het rapport te delen wat hieraan ten grondslag ligt. Dit onderzoek is in december 2022 afgerond.

Nulmeting Circulaire Bedrijvigheid Regio Utrecht

'De provincie Utrecht ziet de toekomstige regionale economie als een circulaire economie' (beleidsvisie Circulaire Samenleving 2050) en om de transitie te volgen, wordt de ontwikkeling gemeten. Door specifiek te kijken naar het circulair ondernemerschap wordt er inzicht verkregen in de circulaire activiteiten als onderdeel van de totale economische activiteiten in de Regio Utrecht. De basis voor dit soort onderzoek is terug te vinden in het werk dat

Royal HaskoningDHV elke twee jaar voor het PBL onderneemt om landelijk de circulaire bedrijvigheid in beeld te brengen. Deze landelijke methode is de best beschikbare standaard en continu in ontwikkeling. Het regionaal onderzoek geeft meer diepgang aan de ontwikkelingen van circulair ondernemerschap in de Regio Utrecht (inclusief regio Gooi en Vechtstreek). Bij de uitvoering zijn de ROM en het PBL betrokken geweest.

Belangrijk te benoemen is dat de wijze van meten anders is dan bij de grondstoffenmonitor die ook wordt uitgevoerd. Een grondstoffenmonitor kijkt vanzelfsprekend naar de grondstofstromen, waar een onderzoek naar circulaire activiteiten de dienstverlening kan blootleggen. Dit gebeurt aan de hand van zogenoemde SBI-Codes, bijvoorbeeld 'reparatie van producten van metaal'. Omdat er bij dit type van meten een afhankelijkheid zal zijn van de beschikbare SBI-Codes en hoe ondernemers deze zelf doorgeven bij het Handelsregister, zullen er wel altijd haken en ogen zijn aan dit type onderzoek. Door het echter continue te ontwikkelen en vaker uit te voeren, is het mogelijk een algemeen beeld te vormen voor de Regio Utrecht over de jaren heen. Het doel is om het onderzoek daarom elke twee jaar te herhalen.

De meting geeft in de basis een zogenoemde effectindicator die gebruikt wordt voor de begroting van programma 8 Economie onder de noemer van het 'aantal bedrijven met circulaire activiteiten'. De samenvatting van het onderzoek:

1. *Regio Utrecht economisch gespecialiseerd in dienstverlening*

In de regio Utrecht zijn ruim 190.000 bedrijven en organisaties gevestigd. Deze bedrijvigheid kent een economische specialisatie in met name informatie en communicatie, financiële instellingen en overheidsorganisaties. Bedrijven en organisaties actief in deze dienstverlenende specialisaties voldoen over het algemeen niet aan de definitie van een circulair bedrijf. Het gevolg is dat het aandeel circulaire bedrijven in de regio Utrecht in theorie minder hoog kan worden in vergelijking met een regio waar het aandeel dienstverlenende bedrijven lager is. Deze dienstverlenende bedrijven kunnen overigens wel ondersteunend zijn aan de circulaire bedrijvigheid. Ook bij bedrijven die vallen onder de prioritaire thema's Bouw en Biomassa en voedsel zien we dat de dienstverlenende bedrijven meer dan gemiddeld in de regio Utrecht aanwezig zijn. Er zijn ook economische sectoren waarin de regio Utrecht minder sterk vertegenwoordigd is, met name geldt dit voor de landbouw (sterk ondervertegenwoordigd), de industrie en de bouwnijverheid.

2. *Eén op de zeventien bedrijven (5,8%) is in de regio Utrecht een circulair bedrijf*

Eén op de zeventien bedrijven en organisaties (5,8%) in de regio is een circulair bedrijf (ruim 11.000). Dit is enigszins lager dan in Nederland waar 6,4% van de bedrijven circulair is. Mogelijk hangt dit samen met de eerdergenoemde sterke specialisatie in een aantal dienstverlenende sectoren.

3. *Meeste circulaire bedrijven in de regio Utrecht richten zich op reparatie (72%)*

Het grootste deel van de circulaire bedrijven (72%) is gericht op reparatie (R4). Dit zijn bijvoorbeeld fiets- of autoreparatiebedrijven. Het hoge aandeel voor reparatie is vergelijkbaar met het landelijke beeld (75%). Ook voor wat betreft de toepassing van andere 'circulaire strategieën' vertoont de Regio Utrecht een vergelijkbaar beeld met geheel Nederland. Wel valt op dat hergebruik (R3) in de Regio duidelijk hoger is dan landelijk (13% om 8%). Dit zijn bijvoorbeeld winkels in tweedehands kleding.

4. *Meeste circulaire bedrijven in de regio Utrecht actief in Consumptiegoederen (63%)*

Circulaire bedrijven in de regio Utrecht zijn grotendeels actief in Consumptiegoederen (63%). Dit hoge aandeel is vergelijkbaar met het landelijke beeld (65%). Het betreft bijvoorbeeld verhuur en lease van auto's, consumentenartikelen, machines en overige roerende goederen. Voor wat betreft de aanwezigheid in andere prioritaire thema's (sectoren) vertoont de regio Utrecht eveneens een vergelijkbaar beeld met geheel Nederland. Alleen het aandeel circulaire bedrijven in de Maakindustrie is enigszins lager dan landelijk (8% om 13%).

5. *Meeste circulaire bedrijven zijn 1-persoons bedrijf*
 Veel van de circulaire bedrijven in de regio Utrecht heeft 50 werknemers of minder. Van het totaal aantal circulaire bedrijven is bijna de helft een 1-persoonsbedrijf (46%). Voor het bepalen van het aantal werknemers werkzaam bij circulaire bedrijven ontbreken de juiste data.
6. *Meeste werknemers bij circulaire bedrijven gericht op hergebruik (R3) gevolgd door reparatie (R4)*
 Bij bedrijven gericht op hergebruik zijn de meeste werknemers werkzaam, gevolgd door reparatie.
7. *Aandeel circulaire bedrijven in één van de prioritaire thema's: 13%*
 Van alle bedrijven in de regio Utrecht valt 35% (ruim 68.000) in één van de prioritaire thema's. Van deze ruim 68.000 bedrijven zijn er ruim 9.000 (ongeveer 13%) geclassificeerd als een circulair bedrijf. Dit is een aanzienlijk hoger percentage dan de 5,8% van alle bedrijven dat als circulair is geclassificeerd.
8. *Circulaire bedrijven op bedrijventerreinen*
 Van de circulaire bedrijven is 28% gevestigd op een bedrijventerrein. In de top 5 bedrijventerreinen naar aantal circulaire bedrijven staan nu: Isselt, Amersfoort (204); Soestdijkse Grachten, Soest (146); Lage Weide, Utrecht (130), Plettenburg-De Wiers Zuid, Nieuwedijk (129), Bedrijventerrein Mijdrecht, Mijdrecht (124).
9. *Aandeel circulaire bedrijven in gemeenten lijkt samen te hangen met sectorstructuur*
 De sectorstructuur in de gemeenten lijkt sterk van invloed te zijn op het aandeel circulaire bedrijven. De gemeenten met het grootste aandeel circulaire bedrijven (>9,1%) zijn alle middelgrote gemeenten, zoals Renswoude en Woerden, met een relatieve sterke vertegenwoordiging van industriële en landbouw-gerelateerde bedrijvigheid en een relatief beperkte aanwezigheid van dienstverlenende sectoren. Het lagere aandeel circulaire bedrijven (<5%) voor Utrecht en Gooi- en Vechtstreek hangt, als spiegelbeeld, samen met het juist hoge aandeel van de zakelijke en publieke dienstverlening in de economie. Ook is er een groep gemeenten met een relatief laag aandeel (5-7%) zoals Utrechtse Heuvelrug, Zeist, Baarn en de Bilt, 'groene' gemeenten waar wonen een grotere rol speelt dan bedrijvigheid. Per gemeente is een beschrijving gegeven van de aanwezigheid van circulaire bedrijven via een zogenoemde factsheet. Gelijktijdig met het toesturen aan Provinciale Staten, worden de gemeenten geïnformeerd over de oplevering van dit onderzoek.

De aanbevelingen uit het rapport:

1. *Van nulmeting naar monitoring*
 Dit onderzoek geeft zicht op de circulaire bedrijvigheid in de regio Utrecht en hoe zich dat verhoudt tot de circulaire bedrijvigheid in Nederland. Het is een nulmeting. Een periodieke herhaalmeting wordt aanbevolen om zicht op de voortgang van de transitie te krijgen.
2. *Gebruik aandeel circulaire bedrijvigheid binnen prioritaire thema's*
 Het aandeel circulaire bedrijven van bedrijven actief in prioritaire thema's (13%) is mogelijk een betere graadmeter voor de voortgang van de circulaire transitie dan het percentage van alle bedrijven (5,8%). Het Rijksbeleid richt zich immers op de bedrijven in deze prioritaire thema's. Aanbevolen wordt met het PBL te overleggen of deze parameter ook onderdeel zou kunnen zijn van de landelijke meting voor de ICER om daarmee dan ook een landelijk vergelijking te kunnen maken.
3. *Werkgelegenheid bij circulaire bedrijven beter in beeld brengen*
 Aanbevolen wordt met het CBS nader te onderzoeken hoe de werkgelegenheid binnen de circulaire economie beter in beeld te krijgen.

Verkenning Ketenregisseur

Gedeputeerde Strijk heeft in de Provinciale Staten op 22 juni jl. toegezegd de verkenning naar het onderwerp van ketenregisseurs naar Provinciale Staten te sturen. Omdat dit onderzoek voortkomt uit een directe behoefte van de Provinciale Staten, is er gekozen om Provinciale Staten eerst te informeren voordat verder wordt gaan. Na het informeren van Provinciale Staten is het plan om in 2023 in gesprek te gaan met het relevante circulaire netwerk voor opvolging van deze verkenning. In Q2 leidt dit tot een voorstel voor opvolging passend bij de conclusies en aanbevelingen van dit onderzoek

Het begrip 'ketenregisseurs' is niet precies omkaderd en daarom is het Groene Brein gevraagd om een onderzoek naar de praktijk uit te voeren op basis van deskresearch, interviews met sleutelpersonen en wetenschappelijk klankbord. Het Groene Brein is een partij die zowel in bezit is van een relevant circulair netwerk en enige ervaring heeft met het thema ketenregisseurs. Zo heeft het Groene Brein meegeschreven aan de 'Subsidie Ketenprojecten' van het RVO. Met de subsidie kunnen ondernemers voor hun circulaire ketenproject een procesbegeleider inhuren om drempels te helpen wegnemen die in de weg staan van het realiseren van circulaire producten, processen of diensten. Zowel de ROM als andere externe partijen hebben interesse in dit onderzoek. Het onderzoek heeft bruikbare conclusies opgeleverd voor organisaties die overwegen te werken met ketenregisseurs en zijn specifieke aanbevelingen mogelijk gemaakt voor de provincie Utrecht.

Conclusies:

1. *Waarden*

Het is van essentieel belang om te starten met het doel en het waarom van het ketenproject. Welke waarde zou het op kunnen leveren en is daar overeenstemming over?

2. *Publiek en privaat*

Het is van belang om te weten vanuit welk perspectief een partij werkt aan het vormgeven van ketenregie. Is dat vanuit business perspectief, of vanuit een publiek belang? Speelt de ketenregisseur zelf een rol in het vormgeven van een uiteindelijk product dienst of niet? Hier zit geen waardeoordeel in van wat beter is want uiteindelijk zijn zowel de publieke als de private rol nodig. Het is van belang om scherp te zien wie betrokken is zodat ook duidelijk is op welke rol nog versterking nodig is.

3. *Behoefte*

Er is bij partijen die willen werken aan de circulaire economie een sterke behoefte aan ketenregisseurs. Vanuit bedrijven is de behoefte vooral om counterparts te vinden waarmee het goed klikt vanuit andere ketens dan waar ze normaal mee samenwerken. Bij overheden ligt deze behoefte vooral om vanuit een maatschappelijke rol bedrijven op een onafhankelijke manier aan elkaar te verbinden om zo de maatschappelijke impact te realiseren.

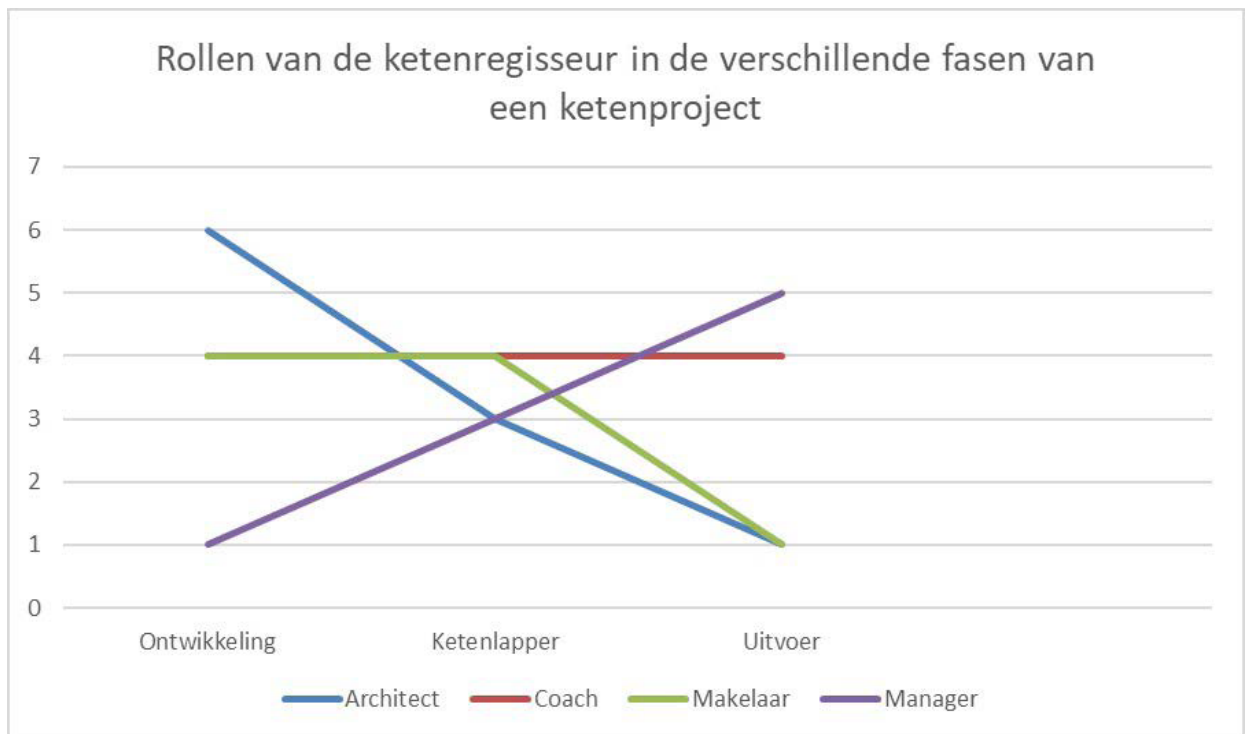
4. *Rollen*

Een ketenregisseur heeft verschillende rollen te spelen in het tot stand komen van circulaire ketens. De rollen die het meest terugkomen zijn architect, makelaar, coach en manager. De rollen verschillen gedurende de fasen van een project. Op basis van deze rollen is een competentieprofiel opgesteld die gehanteerd kan worden bij de werving en selectie van ketenregisseurs.

5. *Fasen*

Een circulair ketenproject kent vaak drie hoofdfasen: de ontwikkeling van de keten, de ketenlapperfase en de uitvoeringsfase. In elke fase heeft de regisseur een andere rol en ook de rol van publiek en private spelers kan verschillen in deze fasen.

Hoe de genoemde rollen en verschillende fasen zich verhouden, is te zien in onderstaande afbeelding.

Bron: Verkenning Ketenregisseur circulaire economie

6. *Geleerde lessen op inhoud*

Het is niet verstandig om projecten op te zetten in de fase van ketenlapper dan wel de operatie als het commitment van partijen niet serieus is. Het inbouwen van een go / no go moment lijkt dat ook erg verstandig. Provincie Flevoland en RVO laten de betrokken partijen bijvoorbeeld een Letter of commitment tekenen.

7. *Competentieprofiel*

Er komt uit de interviews een duidelijk competentieprofiel naar voren voor de circulaire ketenregisseur. De ketenregisseur is een duizendpoot die zowel de architectenrol, de managementrol, de coachrol als de makelaarsrol kan vervullen en ook andere personen kan inzetten voor specifieke taken.

8. *Het is van belang om zorg te dragen dat ketenregisseurs voldoende tijd hebben om de keten vorm te geven*

Een tijdsindicatie, afhankelijk van de complexiteit van de keten is van 4 uur per week gedurende 1 jaar voor minder complexe ketens tot 8 uur per week gedurende twee jaar voor complexere ketens.

9. *Het is van belang dat de ketenregisseur de ketenpartijen bij elkaar brengt maar niet het werk van de verschillende partijen in de keten overneemt*

In dat geval neemt vaak het commitment van bedrijven in de keten af.

10. *Overheden spelen een verschillende rol in het opzetten van circulaire ketens*

Dit kan als opdrachtgever, vanuit een breed maatschappelijk belang of vanuit een specifiek maatschappelijk belang. We zien veel overheidspartijen vooral onafhankelijke ketenregisseurs inschakelen, die boven de verschillende partijen uit de keten kunnen kijken.

Aanbevelingen:

1. De geïnterviewde personen geven allemaal aan dat het erg mooi is dat de provincie de circulaire economie wil aanjagen door de rol van ketenregisseurs te versterken. Vooral omdat er een sterke behoefte wordt gevoeld voor meer samenwerking in nieuwe, circulaire keten. De eerste aanbeveling is dan ook om dit zoals voorgenomen te doen en dit sterk uit te dragen aan andere partijen.

2. Stap als publieke partij in de ketenprojecten vanuit maatschappelijke waarden. Een mooie rol is met name om een onafhankelijke ketenregisseur aan te stellen dan wel te financieren. Hierbij ligt een voorkeur voor een directe rol als opdrachtgever en of vanuit een specifiek maatschappelijk belang. Het geven van algemene subsidies vanuit een open algemeen belang wordt door de geïnterviewde als minder logische keus voor de provincie Utrecht gezien. Steek als provincie dus vooral in op het versterken van de rol van de onafhankelijke ketenregisseurs. Dit kan overigens ook een partij zijn die de rol van ketenregisseur als onderdeel van het businessmodel heeft.
3. Versterk als opdracht gevende partij vooral partijen in de verkennende fase en de ketenlapperfase. Bij de meer verkennende ketens is het wel van belang dat er al meerdere partijen in beeld zijn die mogelijk wel mee willen doen. Dit kan door het netwerk van partijen op te bouwen of door zelf een verkenning uit te besteden op sectoren waarvan de provincie zelf ziet dat ketenregie nodig is (als provincie weet je wat er speelt in jouw regio).
4. Investeer als provincie in het netwerk van ondernemers in de circulaire economie. Provincie Flevoland bouwt bijvoorbeeld aan een platform van ondernemers, dat vier keer per jaar samen komt om te praten over mogelijke ketenoplossingen.
5. Een mogelijke regeling van de provincie op dit vlak zou ketenregisseurs voldoende tijd moeten geven. Denk hierbij aan 4 uur per week voor 1 jaar tot max 8 uur per week voor 2 jaar bij meer complexere projecten.
6. Het is verstandig om het competentieprofiel voor de ketenregisseurs te hanteren in het kiezen van de regisseurs. Zorg hierbij in ieder geval voor een persoon die breed onderlegd is en zowel inzicht heeft in de rol als ketenarchitect, ketenmanager, coach en makelaar.
7. In een mogelijke regeling zou het mooi zijn als er aandacht is voor het leren van de ketenregisseurs van elkaar en aan het ontwikkelen van een gezamenlijke taal. Dus het bieden van een training en het vormen van een netwerk of community van ketenregisseurs is een aanbeveling.

Vervolgprocedure / voortgang:

Elke twee jaar zal een nieuwe meting worden gedaan in het kader van het circulair ondernemerschap in de regio Utrecht om de transitie te kunnen volgen. Na het informeren van de Provinciale Staten over de Verkenning Ketenregisseur wordt er gewerkt naar een voorstel voor opvolging die in Q2 2023 gereed moet zijn.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen